

Odd Gunnar Skagestad:

NORGE I ANTARKTIS:

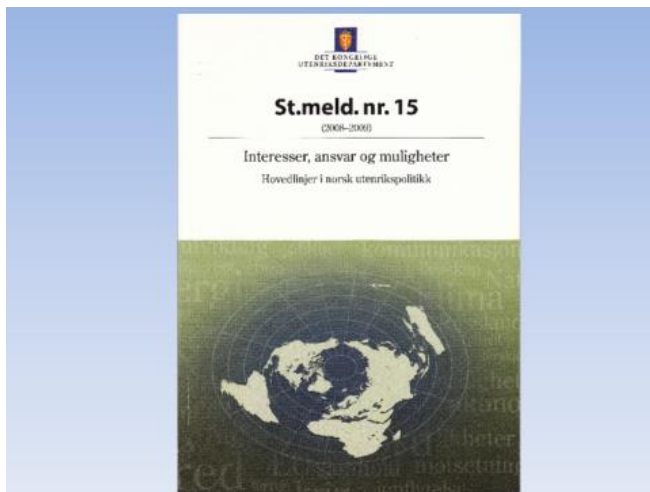
DEN HISTORISKE BAKGRUNN FOR DE NORSKE KRAVENE

PLANSJE 1

- Norge har ikke bare et mer eller mindre tilfeldig nærvær i Antarktis:
- Norge eneste land med territoriale besittelser både i Nord og Syd. Betyr at Norge i Antarktis har interesser.
- Interesser består ikke i et politisk vakuum.
- Interesser funksjon av tidligere handlinger/valg – dvs. forhistorien.
- Må ivaretas i forhold til og innen rammen av et internasjonalt regelverk og et internasjonalt aktørmiljø.
- Interesser som krever at vi foretar politiske beslutninger/valg eller fører en politisk kurs som fremmer disse interessene.
- Dette bringer oss over på temaet realpolitikk:
- Grunnlagsdokumentet for norsk utenrikspolitikk er St.meld. nr.15 (2008-2009)
Interesser, ansvar og muligheter: Her kan vi lese at vår utenrikspolitikk er både verdibasert og interessebasert.

PLANSJE 2

- En blanke på 177 sider. Antarktis ikke nevnt, men meldingens overordnede betraktninger og føringer er relevante også mht. de verdier vi forfekter og de interesser som vi har å ivareta i Antarktis.
- Mitt tema her er bakgrunnen og basisen for våre interesser – dvs. forhistorien bak Norges nærvær i Antarktis.

PLANSJE 3

- Et ikonisk bilde som alle kjenner.
- Ser dere feilen?
- Jeg skal ikke snakke om Roald Amundsen – men la oss beholde ham i bakhodet: Erobringen av Sydpolen som norsk nasjonal identitetsmarkør. Inspirasjonskilde for senere norske oppdagelser og anneksjoner i Antarktis.

PLANSJE 4

- Men grunnlaget for Norges status som Antarktis-makt ligger ikke på det symbolske men på det materielle plan: Våre næringsinteresser.
- Dette er ikke "Moby Dick" men en blåhval – et digert beist.
- Hvalfangsten – alle har hørt om den hensynsløse nedslakting, rovdrift som førte til desimering av bestandene. Da fangsteventyret tok slutt, var det ikke fordi ressursgrunnlaget ble uttømt, men oljen utkonkurrert.
- Forstå hvor viktig den var for Kongerikets utenriksøkonomi, verdiskaping og sysselsetting. Norge i førersetet: I toppsesongen 1930-31 var 27 av 41 ekspedisjoner norske, og andre lands ekspedisjoner hadde norsk mannskap.
- Men selv om den norske hvalfangsten hadde en dominerende posisjon, var den politisk sårbar.
- For Norge var forholdet til det britiske verdensriket selve referanserammen.
- Det startet med C.A. Larsen, Grytviken Syd-Georgia 1904. Fangst basert på landstasjoner.
- Norske forespørslar i London (Fridtjof Nansen) utløste britiske suverenitetskrav (1908).
- Overgang til pelagisk hvalfangst etter 1920
- Norsk virksomhet utløste nytt britisk krav i 1923 (på vegne av NZ).
- Imperiekonferansen 1926 med britisk ønskeliste, nytt krav i 1933 på vegne av Australia.
- Norsk frykt for at hvalfangstnæringen skulle bli skadelidende som følge av andres (dvs. britenes) ekspansjonspolitik.
- Tidsrommet 1926-38: Norsk utforskning & kartlegging, bivirksomhet av hvalfangsten (Lars Christensen).

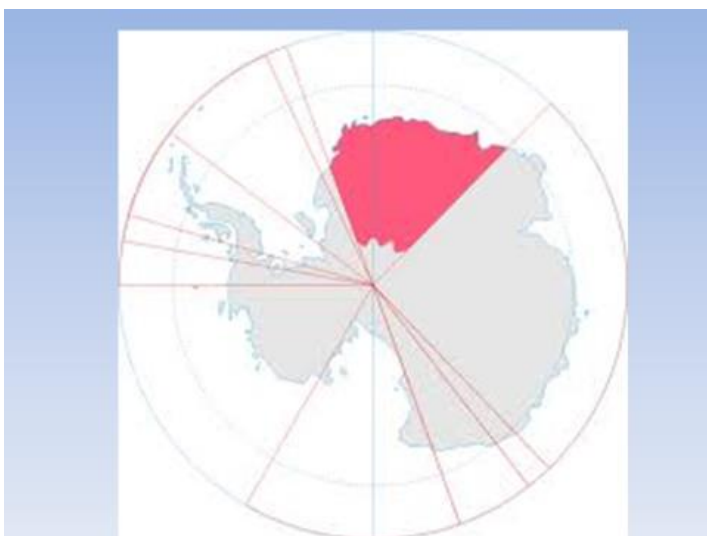
PLANSJE 5

NORSKE BILAND I ANTARKTIS

- Bouvetøya (1928)
- Peter I Øy (1931)
- Dronning Maud Land (1939)

- **Norges anneksjoner: Ingen "polarimperialisme" - defensiv politikk i lys av våre næringsinteresser:**
 - Bouvetøya 1928
 - Peter I's øy 1931
 - Dronning Maud Land 1939
 - Spillet om Bouvet. Innenriks: Mowinckel vs. Hambro. Utenriks: "Hestehandelen" med UK.
 - Norges politikk defensiv og reaktiv. Knirkefritt forhold til britene et overordnet hensyn.
 - Likevel nølende inntil Nazi-Tyskland kom på banen.
 - Formuleringene i anneksjonsvedtaket 14. januar 1939: Forholdet til Sektorprinsippet.

PLANSJE 6

- Kartskisse – krøll i DMLs sydgrense. Illustrerer kart-tegnerens forvirring.

Så kom etterkrigstiden 1945-57:

- Fortsatt hvalfangst, men hva skulle vi egentlig med de annekterte områdene?
- Nye utfordringer mot suverenitetskravene. Behov for å ta forholdsregler, men hva slags og hvilke?
- USA på banen som ledende aktør. Lenge vært aktive i utforskningen av Antarktis. Ikke-kravshaver på prinsipielt grunnlag, "reserved all rights".
- Nye rammebetingelser i storpolitikken: "Rule Britannia" avløst av "Pax Americana"?
- USAs condominium-initiativ 1948-49: Fellesstyre av USA + de syv kravshaverne. Norge (og andre) negative. Non-Starter. Den Kalde Krigen.
- Norsk forskningsekspedisjon (Maudheim) 1949-52, men hva med DMLs status? Lovforslag fra 1948, men beslutningsvegring.
- IGY (1957-58) bringer bevegelse. Norway Station (1956-60). DML inntas i bilandsloven 21. juni 1957.

PLANSJE 7

- IGY – frimerke i 1957: Dronning Maud Land.
- Kan dere se grenselinjene?
- Frimerkeutgivelse = jurisdiksjonsutøvelse (en offisiell handling dvs. en statsakt). Gikk ikke upåaktet hen.
- Amerikansk démarche i UD: Hadde Norge oppgitt motstanden mot Sektorprinsippet?

PLANSJE 8

Antarktistraktaten,
undertegnet 1. desember 1959,
i kraft 23. juni 1961.

12 signatarparter:
7 kravshavere (Norge, UK, NZ, Frankrike,
Australia, Chile, Argentina)
5 ikke-kravshavere (USA, USSR, Belgia,
Japan, Syd-Afrika)

12

- Antarktistraktaten. Påny USA-initiativ. Mål: Videreføre det vellykkede IGY-samarbeidet.
- Deltagelse: De 7 kravshavere + 5 ikke-kravshavere.
- Denne gang et vellykket initiativ. Fokuset på vitenskap og samarbeid nøkkelen til å ned-dempe for ikke å si desarmere suverenitetsspørsmålene. USA fikk alle parter med på laget – løsning som hensyntok både kravshavernes og ikke-kravshavernes interesser.

PLANSJE 9

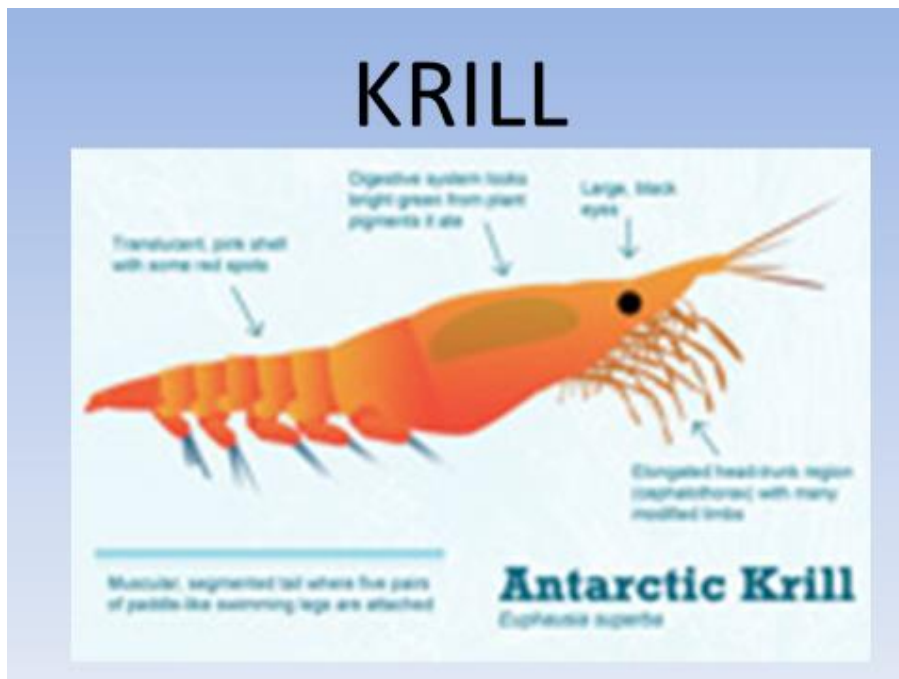
ANTARKTISTRAKTATEN

HOVEDINNHold:

- FRYSING AV SUVERENITETSKRAV
- DEMILITARISERING, ATOMFRITT
- FRIHET TIL VITENSKAPELIG FORSKNING
- FORSKNINGSSAMARBEID SOM UNDER IGY
- INSPEKSJONSORDNING
- KONSULTASJONSORDNING

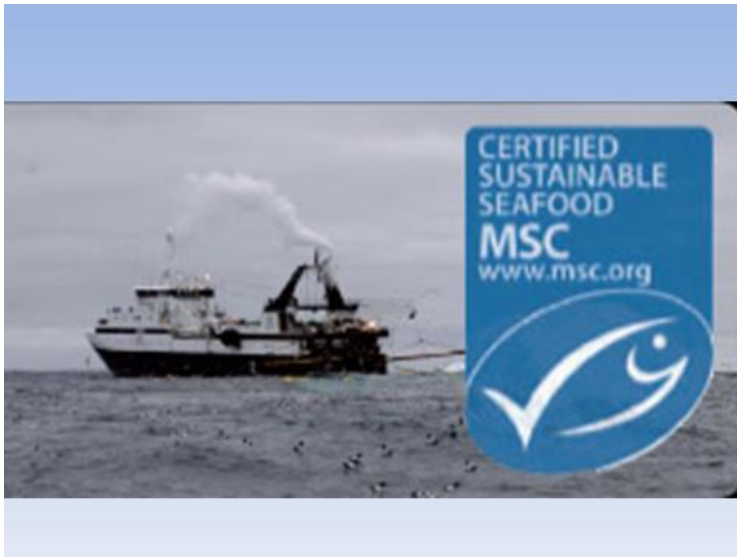
- Antarktistraktaten - hovedinnhold
- Norge konstruktiv medspiller, men ikke i førersetet: Lenge laber norsk innsats.
- Norge likevel aktiv i arbeidet med videreutviklingen av Antarktistraktat-systemet: CCAS (1972), CCAMLR (1980), CRAMRA (dødfødt), Miljøprotokollen (1991).

PLANSJE 10 & 11

-
- Hvalfangsteventyret over for Norges vedkommende i 1967.
- Krill ny ressurs. Reguleres av CCAMLR, Norge i ledelsen.

PLANSJE 12

- Norsk krillfartøy – "Antarctic Saga"?
- Bærekraftig høsting - Bemerkt MSC-sertifisering

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!